

Tổ chức trò chơi đóng kịch nâng cao năng lực cảm thụ văn học cho trẻ mầm non

Đỗ Ngọc Thúy*

*Trường Cao đẳng Vĩnh Phúc

Received: 16/08/2024; Accepted: 26/08/2024; Published: 5/9/2024

Abstract: To improve the literary appreciation capacity of preschool children, many activities can be organized such as reading poetry, telling stories, teaching children to read poetry, teaching children to retell stories, and creative storytelling. In particular, the organization of role-playing games is an effective method to help children feel deeply about the work, associated with the motto "learning through play, playing through learning" in the education of preschool children. Drama games based on literary works, especially folk tales, help children to be transformed into characters with different personalities, experience in artistic circumstances and situations, thereby help children feel about the work more deeply, develop feelings, emotions, kindness as well as independence and creativity in literary and artistic activities. In order for the role-playing game to be effective, the teacher's role in organizing and leading is very important. Teachers need to know how to choose suitable works to transform into literary scripts, encourage children to participate in the game with full passion for creativity in literary and artistic activities and and comply with good implementation process of the game.

Keywords: Role-playing games, ability, literary perception, preschool children

1. Đặt vấn đề

Tác phẩm văn học từ lâu đã trở thành nội dung và đồng thời là phương tiện hữu hiệu để giáo dục trẻ toàn diện về mọi mặt [4, tr. 27]. Nhằm nâng cao năng lực cảm thụ văn học cho trẻ mầm non, đặc biệt là lứa tuổi mẫu giáo, đồng thời kết hợp giữa việc học và chơi, trò chơi đóng kịch chính là một phương pháp hiệu quả nhất. Để tổ chức tốt trò chơi đóng kịch, người giáo viên mầm non cần có những hiểu biết nhất định về khái niệm trò chơi đóng kịch, cảm thụ văn học và năng lực cảm thụ văn học của trẻ lứa tuổi mẫu giáo, vai trò của nó và nhất là quy trình các bước tổ chức trò chơi đóng kịch.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Một số khái niệm

Trò chơi đóng kịch: Trò chơi đóng kịch (còn được gọi là trò chơi đóng vai theo tác phẩm văn học) là hình thức trẻ nhập vai vào một nhân vật trong tác phẩm, sử dụng động tác, điệu bộ, nét mặt, cử chỉ kết hợp với lời nói và hành động của mình nhằm mô tả lại nhân vật và các sự kiện xảy ra, biểu diễn lại nội dung của tác phẩm văn học trước mắt người xem.

Cảm thụ văn học: Cảm thụ văn học là sự cảm nhận những giá trị nội dung, nghệ thuật, cái hay, cái đẹp của tác phẩm văn học, vẻ đẹp của hệ thống ngôn từ, khả năng hình dung, tưởng tượng về thế giới hình tượng được miêu tả trong tác phẩm, khơi gợi những liên tưởng, đoán định, làm dấy lên những cảm xúc,

cảm giác, phát triển tình cảm thẩm mỹ, nhận thức về con người và cuộc sống.

2.2. Vai trò của trò chơi đóng kịch đối với năng lực cảm thụ văn học của trẻ mầm non

Trò chơi đóng kịch là một trong những con đường giúp trẻ cảm thụ văn học có hiệu quả nhất. Trẻ lứa tuổi mầm non chưa trực tiếp đọc được tác phẩm thì cô giáo trở thành khâu trung gian quan trọng trong việc hướng trẻ vào cảm nhận giá trị nội dung, nghệ thuật của tác phẩm văn học. Bằng tài năng sư phạm của mình, cùng với nghệ thuật đọc, kể tác phẩm một cách diễn cảm, cô giáo giúp trẻ có được những ấn tượng về nhân vật, cảm nhận về cái hay cái đẹp của ngôn từ, hình ảnh, hành động của nhân vật, bước đầu hiểu nội dung tác phẩm văn học được làm quen. Trong khi đọc, kể, ngoài chất giọng truyền cảm, cô giáo còn kết hợp với các động tác, điệu bộ, cử chỉ minh họa hoặc các đồ dùng trực quan (tranh ảnh, rối, đồ chơi, mô hình...) để giúp trẻ dễ hình dung hơn về nhân vật và toàn bộ tác phẩm. Khi chơi trò chơi đóng kịch, trẻ lại được thể hiện những tình cảm, cảm nhận của mình về tác phẩm thông qua giọng nói (khi nói lời thoại nhân vật), các cử chỉ, điệu bộ (khi diễn hành động nhân vật), vẻ mặt, quần áo, trang phục (khi hóa trang nhân vật). Những hoạt động sáng tạo giàu cảm xúc đó chính là cách biểu hiện ra bên ngoài những cảm nhận, ấn tượng của trẻ về tác phẩm văn

học được làm quen.

2.3. Cách tiến hành tổ chức trò chơi đóng kịch nhằm nâng cao năng lực cảm thụ văn học cho trẻ lứa tuổi mẫu giáo

* Phương pháp và hình thức tổ chức

Phương pháp tổ chức: đọc- kể diễn cảm tác phẩm văn học; đàm thoại với trẻ về nội dung, nghệ thuật của tác phẩm; thảo luận, bàn bạc, luyện tập và khen ngợi.

Hình thức tổ chức: nhóm hoặc cả lớp

* Các giai đoạn tổ chức trò chơi đóng kịch

Giai đoạn 1: Lựa chọn tác phẩm truyện, chuyển thành kịch bản văn học.

Không phải tác phẩm văn học nào cũng phù hợp để tổ chức trò chơi đóng kịch. Do đặc thù của loại thể kịch, nên việc lựa chọn tác phẩm truyện để tổ chức trò chơi đóng kịch không chỉ cần phải chú ý tới đối tượng người chơi mà còn chịu sự quy định của yếu tố kịch, trình diễn sân khấu. Tác phẩm được lựa chọn cần phải phù hợp với đặc điểm tâm sinh lý, tình cảm, sự hứng thú, sự tập trung chú ý của trẻ em lứa tuổi mầm non. Khi tác phẩm truyện được các em chấp nhận cũng là lúc các em có sự tham gia tích cực bằng cả sự nỗ lực cũng như toàn bộ kỹ năng và cảm xúc của mình. Nội dung tác phẩm cần có tính giáo dục cao; ngôn ngữ ngắn gọn, giàu cảm xúc và hình ảnh; cốt truyện mạch lạc với hệ thống sự kiện nối tiếp, phát triển và có kết cục rõ ràng; hệ thống nhân vật với tính cách nổi bật, lời đối thoại giàu tính kịch, được đặt trong mối quan hệ qua lại với nhau và có hành động nổi bật. Đối với những tác phẩm truyện có dung lượng dài với nhiều tình tiết, sự kiện, nhân vật thì cô giáo chỉ nên chọn một vài đoạn tiêu biểu để tổ chức trò chơi. Nhiệm vụ đảm bảo sự liên mạch của nội dung cốt truyện được giao phó cho nhân vật người dẫn truyện, nhằm làm cho người chơi xâu chuỗi được các đoạn bị lược bỏ, nắm bắt được trọn vẹn câu chuyện từ đầu đến cuối. Cô giáo cũng không nên lựa chọn những tác phẩm thiên về miêu tả, chủ yếu kể về bối cảnh, không gian, thời gian, sự kiện, hoặc những truyện nặng về thể hiện diễn biến nội tâm nhân vật, vì như vậy các em sẽ khó “điễn” được trên sân khấu và tạo hứng thú cho người xem. Vì những yêu cầu nói trên, các câu chuyện dân gian, đặc biệt là truyện cổ tích trở nên vô cùng quyến rũ và hấp dẫn trẻ nhập vai (như truyện *Cậu bé Tích Chu*, *Cây khế*, *Bông hoa cúc trắng*, *Dê con nhanh trí*, *Nhỏ củ cải*, *Dê đen và Dê trắng*, *Bác gấu đen và hai chú thỏ*, *Cô gái quà khăn đỏ*..).

Việc chuyển tác phẩm truyện đã được lựa chọn sang kịch bản văn học để có thể biểu diễn trên sân khấu có ý nghĩa đặc biệt quan trọng đối với sự thành công của trò chơi đóng kịch. Nếu như tác phẩm

truyện với chất liệu là ngôn từ, dùng để đọc, nghe đọc, thì tác phẩm kịch lại thuộc nghệ thuật nghe-nhìn với chất liệu mang tính chất tổng hợp hơn, bao gồm ngôn ngữ nhân vật, động tác-hành động kịch, hình ảnh, âm thanh, ánh sáng, màu sắc, bài trí... Nghĩa là khi chuyển thể sang kịch bản, những thứ mà người đọc hình dung tưởng tượng ra từ chất liệu ngôn từ thì người viết kịch bản phải “bày” ra được trước mắt người xem. Kịch bản của trò chơi đóng kịch thường được chia thành các cảnh, tương ứng với các bối cảnh không gian, thời gian nghệ thuật và sự kiện chính trong tác phẩm văn học. Tóm lại, việc viết kịch bản dựa trên tác phẩm văn học cho trẻ trình diễn trên sân khấu là giai đoạn tiền đề cho sự thành công của vở diễn. Giai đoạn này cần đến sự am hiểu về tác phẩm văn học và đặc trưng về thể loại kịch của người giáo viên, sao cho kịch bản được chuẩn bị cụ thể, chi tiết, vừa sáng tạo vừa đảm bảo tính nội dung cốt truyện, hấp dẫn trẻ.

Giai đoạn 2: Tổ chức cho trẻ nhận vai chơi và luyện tập.

Đây là giai đoạn chiếm nhiều thời gian và công phu nhất.

Trước hết, cô giáo phải cùng với các em đọc và phân tích nội dung kịch bản. Mặc dù trò chơi đóng kịch thường được tổ chức sau giờ học cho trẻ làm quen với truyện, trẻ đã được nghe cô kể câu chuyện đó, bước đầu hiểu nội dung truyện và có ấn tượng về các hình tượng nhân vật, nhưng việc “đọc” kịch bản này sẽ giúp các em có cái nhìn hệ thống hơn, gây ở các em cảm xúc và hiểu sâu sắc hơn về phẩm chất, tính cách của nhân vật. Cô giáo cần đọc kịch bản một cách diễn cảm, giọng điệu to, rõ ràng trước mắt các em. Trong khi đọc, cô nên dừng lại để trò chuyện với trẻ về các tình tiết ý nghĩa, phân tích về lời nói nhân vật, bàn bạc với các em về cách thể hiện thái độ, giọng điệu, vẻ ngoài của nhân vật. Cô giáo cũng cần giúp các em liên hệ những tình huống trong kịch bản với những trải nghiệm của các em bên ngoài đời sống, để qua đó trẻ biết cách thể hiện tính cách nhân vật rõ ràng hơn.

Cô giáo cho trẻ tự nhận vai diễn. Có vai chính-vai phụ, vai chính diện- phản diện, có vai diễn cá nhân hoặc nhóm, vai người dẫn truyện hay vai khán giả... Trẻ thường nhận vai theo sở thích cá nhân. Thông thường là thích đóng vai nhân vật chính diện, công chúa, hoàng tử, người anh hùng, ít có trẻ thích nhận vai phản diện, nhưng cô giáo cũng có thể định hướng, gợi ý để giúp trẻ có những vai diễn phù hợp.

Một lớp cô có thể chia ra thành các nhóm nhỏ, mỗi nhóm gồm đủ các vai nhân vật trong kịch bản. Nên thay đổi vai diễn cho trẻ ở trong nhóm hoặc giữa các nhóm với nhau, nhằm làm phát huy hết khả năng của trẻ trong việc nhập vai, đồng thời kích thích sự hứng thú, sáng tạo của trẻ. Riêng vai người dẫn truyện thường do cô giáo đảm nhận để vở kịch trở nên toàn vẹn hơn và giúp các em tự tin hơn khi nhập vai.

Sau khi nhập vai, các em cần đọc thuộc lời thoại bằng hình thức truyền khẩu, theo cách cô và trẻ cùng đọc đồng thanh lời thoại các nhân vật từ đầu đến cuối kịch bản một vài lần, cho nhóm trẻ nhắc lại rồi cá nhân trẻ nhắc lại. Có thể cho trẻ học thuộc bằng cách bằng hình thức thoại nối tiếp giữa các nhóm. Sau đó cô hướng dẫn riêng cho mỗi cháu trong từng nhóm về cách đi đứng, hành động, nói năng như thế nào cho phù hợp với vai mình đang đóng. Khi tập lời thoại, trẻ thường có xu hướng nói theo suy nghĩ và tình cảm của mình, nên lời thoại đôi khi không khớp với kịch bản.

Giai đoạn 3: Biểu diễn kịch.

Trước khi biểu diễn kịch, cô giáo cùng tập thể lớp tổ chức sân khấu, đạo cụ, hóa trang. Đây là những điều kiện không thể thiếu của trò chơi đóng kịch, đóng góp không nhỏ vào sự thành công của buổi biểu diễn. Tùy thuộc vào điều kiện cơ sở vật chất của nhà trường và tính chất của buổi biểu diễn mà sân khấu có thể được tổ chức rộng hay hẹp, phức tạp hay đơn giản. Đạo cụ phục vụ cho các cảnh diễn cũng cần chuẩn bị chu đáo. Công tác hóa trang nhân vật (trang điểm, mặt nạ, mũ hóa trang, quần áo, giày dép...) cho trẻ chơi cũng cần được tiến hành sao cho phù hợp nhất với tính cách và hoàn cảnh của từng nhân vật. Cô giáo cũng cần khuyến khích trẻ tự tạo đồ dùng, phục trang, hóa trang cho trò chơi.

Khi mọi thứ được chuẩn bị xong là lúc tiến hành tổ chức biểu diễn. Vở kịch được diễn trên sân khấu có trang trí rộn ràng, bắt mắt, trước tập thể các em. Cô giáo (hoặc một trẻ) làm người dẫn truyện, trẻ đóng vai nhân vật, những trẻ khác đóng vai “khán giả” và tiến hành vở diễn. Căn cứ vào sự hứng thú và tích cực của trẻ mà vở diễn được diễn ra một hay nhiều lần, mỗi lần diễn lại thay đổi các nhóm diễn viên khác nhau. Như vậy trò chơi đóng kịch đã lôi cuốn được tất cả các em tham gia.

2.4. Các điều kiện đảm bảo tổ chức trò chơi đóng kịch nhằm nâng cao năng lực cảm thụ văn học cho trẻ lứa tuổi mẫu giáo

Để quá trình tổ chức trò chơi đóng kịch trong hoạt động làm quen văn học được diễn ra thuận lợi và có

hiệu quả, cần đảm bảo các điều kiện sau:

Trò chơi đóng kịch dựa trên tác phẩm văn học nào thì tác phẩm văn học đó cần phải được tổ chức cho trẻ làm quen trước. Cô giáo cần phát huy hết khả năng truyền cảm của giọng đọc, kể, kết hợp với việc minh họa bằng các phương tiện trực quan nhằm kích thích hứng thú và phát huy trí tưởng tượng bay bổng sáng tạo của trẻ, tác động đến cảm xúc, tình cảm của trẻ về tác phẩm văn học.

Độ dài của kịch bản cũng như sự phức tạp của các tình tiết, nhân vật, hành động kịch, ngôn ngữ kịch cần phải phù hợp với từng độ tuổi. Các phân cảnh của “tác phẩm kịch” cần được thay đổi mau lẹ, tránh rườm rà, đảm bảo sự tập trung của vở diễn và hứng thú của trò chơi.

Trang thiết bị, điều kiện cơ sở vật chất phục vụ cho trò chơi đóng kịch (như tổ chức sân khấu, hóa trang, trang phục, đạo cụ, âm thanh...) phải được nâng cao về chất lượng, phải đảm bảo gọi cảm thẩm mỹ, hứng thú.

Tổ chức trò chơi đóng kịch cần phải phát huy cao độ tính sáng tạo của trẻ, lôi cuốn được tất cả các trẻ cùng tham gia với các vai trò khác nhau, kết hợp hài hòa giữa khả năng của từng cá nhân và nhóm lớp.

3. Kết luận

Tác phẩm văn học có sức mạnh to lớn đối với nhiệm vụ giáo dục toàn diện về tình cảm, trí tuệ, thẩm mỹ cho trẻ. Nội dung chương trình giáo dục mẫu giáo đã chú trọng đến tác phẩm văn học với các hoạt động cho trẻ làm quen văn học, nâng cao năng lực cảm thụ tác phẩm văn học, việc học hòa vào chơi. Trong đó, trò chơi đóng kịch là một dạng trò chơi luyện tập giúp trẻ nâng cao, củng cố những cảm nhận về giá trị nội dung nghệ thuật của tác phẩm văn học, đồng thời đưa trẻ vào hoạt động văn học nghệ thuật nhằm phát huy năng lực sáng tạo, trải nghiệm của trẻ. Trò chơi đóng kịch cần được sự quan tâm đúng mức ở trường mầm non. Người giáo viên cần phải biết thiết kế các kế hoạch dạy học hợp lý, khoa học, đảm bảo phương pháp, hình thức và nhất là quy trình các bước tổ chức trò chơi đóng kịch.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Bộ GD-ĐT (2017), *Chương trình Giáo dục mầm non 2009* (sau sửa đổi, bổ sung), NXB Giáo dục Việt Nam. Hà Nội
- [2]. Bùi Thị Kim Tuyền, Nguyễn Thị Cẩm Bích, Lưu Thị Lan, Vũ Thị Hồng Tâm, Đặng Thu Quỳnh (2013), *Các hoạt động phát triển ngôn ngữ của trẻ mầm non*, NXB Giáo dục Việt Nam. Hà Nội
- [3]. Đinh Văn Vang (2011), *Giáo trình tổ chức hoạt động vui chơi cho trẻ mầm non*, NXB Giáo dục Việt Nam. Hà Nội.